

Arkadiusz Świderek

Wszczęcie postępowania upadłościowego i jego skutki

Prawne Problemy Górnictwa 1617, 35-60

1995

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Arkadiusz Świderek

Wszczęcie postępowania upadłościowego i jego skutki

---

1. Uwagi ogólne

Stan zadłużenia górnictwa węgla kamiennego w 1993 r. wynosił ok. 30,2 bln zł z tytułu zobowiązań i należności. Gwałtownie powiększały się straty kopalń. Ujemny wynik finansowy netto wyniósł 13,2 bln zł. Sytuacja ta wymagała podjęcia zakrojonych na szeroką skalę działań oddłużeniowych i restrukturyzacyjnych. Proces restrukturyzacji górnictwa rozpoczęto 20 maja 1992 r. zaakceptowaniem przez Prezydium Rady Ministrów z upoważnienia Rady Ministrów harmonogramu działań w zakresie restrukturyzacji sektora paliwo-energetycznego. Kolejnym krokiem w celu rozwiązania problemów górnictwa były spotkania Ministra Przemysłu i Handlu z centralami związkowymi działającymi w górnictwie oraz ze związkami pracodawców i Górnośląską Izbą Górnictwa, odbyte 22 lipca, 26 sierpnia, 12 października i 30 listopada 1992 r.

W górnictwie węglowym na podstawie ustawy z 5 lutego 1993 r. o przekształceniach własnościowych niektórych przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa¹ utworzono w marcu 1993 r. sześć spółek węglowych jako jednoosobowe spółki akcyjne Skarbu Państwa: Bytomską Spółkę Węglową SA, Rudzką Spółkę Węglową SA, Gliwicką Spółkę Wę-

---

¹ Dz. U. 1993, nr 16, poz. 69.

lową SA, Nadwiślańską Spółkę Węglową SA, Jastrzębską Spółkę Węglową SA. 26 czerwca 1993 r. utworzono ponadto Katowicki Holding Węglowy SA — także w formie jednoosobowej spółki akcyjnej Skarbu Państwa.

Wysokie zadłużenie kopalń oraz poważne trudności w pozyskiwaniu kredytów bankowych mają poważny wpływ na tempo i wynik przeprowadzanej na szeroką skalę restrukturyzacji górnictwa. Jednym z podstawowych elementów tego procesu jest restrukturyzacja finansowa górnictwa węgla kamiennego. 15 marca 1993 r. Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów rozpatrzył program restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego i podjął wiele postanowień, między innymi dotyczących restrukturyzacji finansowej, która powinna być realizowana poprzez niezwłoczne wszczęcie niekonwencjonalnego postępowania ugodowego z wierzycielami w celu doprowadzenia do rezygnacji z wierzytelności, przesunięcia terminów płatności, rezygnacji z płatności odsetek lub ich nienaliczania.

Wykonując te postanowienia, spółki węglowe wszczęły wspomniane postępowania oddłużeniowe z budżetami centralnym i terenowym oraz funduszami centralnymi. W okresie do 10 czerwca 1993 r. spółki węglowe oraz kopalnie-spółki złożyły wnioski o wszczęcie bankowego postępowania ugodowego na podstawie ustawy z 3 lutego 1993 r. o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków oraz zmianie niektórych ustaw². Bankowe postępowanie ugodowe byłoby korzystniejszą i prostszą formą oddłużenia z punktu widzenia nie płacących długów kopalń, albowiem zakres objętych tym postępowaniem wierzytelności (art. 11 ustawy o restrukturyzacji z 1993 r.) jest znacznie szerszy od zakresu wierzytelności objętych sądownym postępowaniem układowym (art. 4 pr. o post. ukł.) i obejmuje wierzytelności wobec Skarbu Państwa, a także może objąć za zgodą wierzyciela wierzytelności zabezpieczone zastawem i hipoteką (art. 12 u. o restrukturyzacji).

W postępowaniu układowym dla zawarcia układu wymagane jest, by na zgromadzeniu wierzycieli była obecna przynajmniej połowa wierzycieli (art. 52 pr. o post. ukł.). Za układem musi wypowiedzieć się co najmniej większość 2/3 sumy wierzytelności, a gdy propozycje układowe obejmują zmniejszenie długu ponad 40% — większość wierzycieli głosujących za układem powinna mieć łącznie nie mniej niż 4/5 ogólnej sumy wierzytelności, które uprawniają do uczestniczenia w zgromadzeniu (art. 57 § 1 i 2 pr. o post. ukł.). Bardziej korzystne od warunków zawarcia układu są warunki zawarcia ugody bankowej. Jedynym warunkiem jej zawarcia jest zaakceptowanie

---

² Dz. U. 1993, nr 18, poz. 82. Oprócz tych przepisów obowiązują: prawo o postępowaniu układowym — rozp. z 24 października 1934 r., Dz. U. nr 93, poz. 836 z późn. zm. oraz prawo upadłościowe — rozp. z 24 października 1934 r., Dz. U. nr 93, poz. 834 (tekst jedn. Dz. U. 1991, nr 118, poz. 512).

przez dłużnika oraz wierzycieli posiadających łącznie więcej niż 50% sumy wierzytelności objętych postępowaniem (art. 20 ust. 1 u. o restrukturyzacji).

Podjęte w maju i czerwcu 1993 r. przez spółki węglowe z bankami finansującymi kopalnie rozmowy na temat wszczęcia bankowego postępowania ugodowego zakończyły się odmową jego wszczęcia przez banki.

W sytuacji, gdy podmiot gospodarczy zaprzestaje płacenia długów, jest zobowiązany w ciągu dwóch tygodni od zaprzestania płacenia długów zgłosić w sądzie wniosek o ogłoszenie upadłości, chyba że wniósł podanie o otwarcie postępowania układowego (art. 5 § 1 pr. upadł.). Wobec odmowy wszczęcia przez banki postępowania ugodowego, jedyną alternatywą uniknięcia upadłości było złożenie do sądów wniosków o wszczęcie sądowego postępowania układowego. W dniach 7—16 czerwca 1993 r. wszystkie spółki węglowe — poza KWK „Wujek” — złożyły podania o otwarcie postępowań układowych. Otwarto postępowania układowe wobec wszystkich spółek węglowych, będących spółkami akcyjnymi jednoosobowymi Skarbu Państwa, Katowickiego Holdingu Węglowego SA oraz w stosunku do trzech kopalń: KWK „Bogdanka” SA, KWK „Jan Kanty” SA, KWK „Porąbka-Klimontów” SA. Ogólny stan zadłużenia tych kopalń-spółek i spółek węglowych wynosił na dzień otwarcia postępowań układowych 29 bln zł, z tego postępowaniem układowym objęto zobowiązania w kwocie 12,0 bln zł. Liczba firm-wierzycieli, których należności zostały objęte postępowaniem układowym, w każdej ze spółek waha się w granicach od 1902 w Rybnickiej Spółce Węglowej SA do 4060 w Katowickim Holdingu Węglowym SA. Zadłużone spółki węglowe wystąpiły z następującymi propozycjami układowymi:

- umorzenie odsetek od daty otwarcia postępowania układowego,
- uprzywilejowanie drobnych wierzycieli od 20 do 50 mln zł, w stosunku do których długi mają być spłacone w ciągu trzech miesięcy od daty uprawomocnienia się układu,
- redukcja sumy długu według stanu na dzień otwarcia postępowania układowego o 40%,
- rozłożenie spłaty zmniejszonej sumy długu na 20 — 36 rat, z czego I rata płatna w ciągu sześciu miesięcy od daty uprawomocnienia się układu, a pozostałe raty płatne na koniec każdego kwartału.

Postępowania układowe trwają, a ewentualne zawarcie układów z wierzycielami zależy od udziału co najmniej połowy ogólnej liczby wierzycieli na zgromadzeniach wierzycieli mających zatwierdzić układ. W myśl art. 51 pr. układ. większość ta jest konieczna do skuteczności uchwał zgromadzenia wierzycieli. Ponieważ propozycje układowe obejmują m.in. redukcję ogólnej sumy długu o 40%, za propozycjami układowymi musi opowiedzieć się większość głosujących wierzycieli, mających łącznie nie mniej niż 2/3 ogólnej sumy wierzytelności, które uprawniają do uczestnictwa w zgromadzeniu wierzycieli (art. 57 § 1 pr. układ.). Jeżeli układ nie dojdzie do skutku wobec

braku jednej lub obu wymaganych większości na pierwszym zgromadzeniu wierzycieli, możliwe jest odbycie jeszcze jednego zgromadzenia (art. 59 § 1). Podjęte na odroczonym zgromadzeniu uchwały są ostateczne (art. 59 § 3 pr. ukł.) i nie ma możliwości dalszego odroczenia terminu zgromadzenia.

Wobec niedojścia układu do skutku sąd umarza postępowanie (art. 60 pr. ukł.). Nawet zawarty układ może zostać przez sąd uchylony, jeżeli dłużnik nie wykonuje wynikających z układu zobowiązań (art. 74 § 2 pr. ukł.). Istnieje realna groźba wszczęcia postępowań upadłościowych w przypadku niedojścia do skutków układów lub braku ich realizacji w stosunku do niektórych kopalń bądź też niektórych spółek węglowych. Zgodnie z art. 5 pr. upadł. zarządy kopalń i spółek węglowych będą zobowiązane w terminie do dwóch tygodni od uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania układowego złożyć wnioski o wszczęcie postępowań upadłościowych. Wniesienie podań o otwarcie postępowań układowych zastąpiło obowiązek zgłoszenia upadłości, wynikający z art. 5 pr. upadł. Jeżeli jednak podania zostaną cofnięte lub wnioski oddalone, albo układ nie dojdzie do skutku lub nie zostanie zatwierdzony, obowiązek zgłoszenia upadłości będzie aktualny na nowo.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest problematyka prawna wszczęcia postępowania upadłościowego i jego skutków. Sytuacja kopalń i spółek węglowych jest bardzo zróżnicowana — tak pod względem wielkości zadłużenia, jak i możliwości realizacji zawartych ewentualnie układów. Może więc zajść sytuacja, kiedy niektóre kopalnie i spółki węglowe zawrą układy i będą je realizować, inne zaś staną przed koniecznością wszczęcia i prowadzenia postępowań upadłościowych.

2. Podstawy wszczęcia postępowania upadłościowego

Podstawą ogłoszenia upadłości spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjnej i innej osoby prawnej jest albo zaprzestanie płacenia długów, albo też nadmierne zadłużenie, tj. taki stan, przy którym majątek nie wystarcza na zaspokojenie długów, niezależnie od tego, czy dłużnik dzięki np. korzystaniu z lepszych kredytów bądź likwidacji poszczególnych obiektów majątkowych wypełnia swoje zobowiązania pieniężne³.

W przypadku osób prawnych mamy do czynienia z dwoma przyczynami ogłoszenia upadłości. Pierwsza, wynikająca z przepisu art. 1 § 1 pr. upadł.,

---

³ O. Buber: *Polskie prawo upadłościowe*. Warszawa 1936, s. 20—25.

polegająca na zaprzestaniu płacenia długów, odnosi się do wszystkich podmiotów gospodarczych. Podmiotami gospodarczymi są w szczególności podmioty określone w przepisach o działalności gospodarczej. Zgodnie z art. 2 ust. 2 ustawy z 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz. U. nr 41, poz. 324 z późn. zm.) podmiotem gospodarczym może być osoba fizyczna, osoba prawna, a także jednostka organizacyjna nie mająca osobowości prawnej, utworzona zgodnie z przepisami prawa, jeżeli jej przedmiot działania obejmuje prowadzenie działalności gospodarczej. Upadłość z powodu zaprzestania płacenia długów może być ogłoszona w stosunku do osób fizycznych, prowadzących działalność gospodarczą podlegającą wpisowi do ewidencji działalności gospodarczej, a także spółek cywilnych, prowadzących ewidencjonowaną działalność gospodarczą, spółek jawnych i spółek komandytowych. W stosunku do spółek cywilnych Sąd Najwyższy w ostatnich kilku latach prezentował dwa odmienne stanowiska. W jednym uznał spółkę cywilną jedynie za „zespół wspólników nie wyposażony w osobowość prawną, która mogłaby być przeciwstawiana podmiotowości prawnej wspólników, [...] podmiotami praw i obowiązków są sami wspólnicy, a nie spółka”⁴. W konsekwencji Sąd Najwyższy odmówił spółce cywilnej zdolności wekslowej⁵. Na gruncie tego stanowiska należałoby przyjąć, że zdolność upadłościową mają jedynie wspólnicy spółki cywilnej, a nie spółka, masą upadłości należałoby objąć nie tylko majątek wspólny, ale także osobiste majątki wspólników. Według drugiego reprezentowanego przez Sąd Najwyższy poglądu spółkę cywilną uznaje się za jednostkę organizacyjną, mającą podmiotowość odrębną — od wspólników. Co prawda nie posiada ona osobowości prawnej, ale ma zdolność sądową w postępowaniu w sprawach gospodarczych⁶, zdolność układową⁷ oraz upadłościową⁸. Zgodnie z tym poglądem w skład masy upadłości spółki cywilnej wchodzi wyłącznie majątek wspólny wspólników⁹.

Drugą przyczyną ogłoszenia upadłości, o której mowa w art. 1 § 3 pr. upadł., jest nadmierne zadłużenie. Jednak z tego powodu może być ogłoszona upadłość jedynie osób prawnych prowadzących działalność gospodarczą, jak również spółki jawnej znajdującej się w stanie likwidacji. Nadmierne zadłużenie nie jest więc podstawą ogłoszenia upadłości osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą bądź też spółek cywilnych prowadzących ewidencjonowaną działalność gospodarczą. Pewne wątpliwości mogą powstać w stosunku do nadmiernie zadłużonych spółek komandytowych znajdujących się w stanie likwidacji. W artykule 1 § 3 pr. upadł. mowa jest

⁴ Por. orzeczn. SN z 31 marca 1993 r. (III CZP 176/92). OSNCP 1992, nr 10, poz. 171.

⁵ Por. tamże.

⁶ Por. uchwała SN z 7 lipca 1993 r. (III CZP 87/93) — nie publikowana.

⁷ Por. uchwała SN z 28 lipca 1993 r. (III CZP 97/93). OSNCP 1994, nr 1, poz. 20.

⁸ Por. uchwała SN z 27 maja 1993 r. (III CZP 61/93). OSNCP 1994, nr 1, poz. 7.

⁹ Por. tamże.

jedynie o spółce jawnej. Brak w tym przepisie wyraźnego stwierdzenia, że będzie ogłoszona upadłość spółki komandytowej znajdującej się w stanie likwidacji, gdy jej majątek nie wystarczy na zaspokojenie długów. Moim zdaniem wykładnia tego przepisu powinna być dokonana w sposób rozszerzający, systemowy, albowiem w art. 5 § 2 pr. upadł. nałożono na likwidatorów spółki komandytowej obowiązek zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości w sytuacji, gdy majątek spółki nie wystarcza na zaspokojenie długów. Prowadzi to do wniosku, że przyczyna ogłoszenia upadłości określona w art. 1 § 3 pr. upadł. dotyczy także spółki komandytowej, mimo milczenia ustawy w tym przedmiocie¹⁰.

Niewątpliwie w stosunku do wszystkich spółek węglowych, których zobowiązania w czerwcu 1993 r. wynosiły ogółem około 29 mld zł, istniały podstawy ogłoszenia upadłości. Poza tym spółki te nie są w stanie regulować nawet bieżących płatności, nie objętych postępowaniem układowym, bez uzyskania nowych kredytów w kwocie 3,5 bln zł.

Zgodnie z przepisem art. 5 § 1 pr. upadł. członkowie zarządu są obowiązani w terminie dwóch tygodni od zaprzestania płacenia długów przez spółkę — zgłosić w sądzie wniosek o ogłoszenie upadłości, chyba że wniesiono podanie o otwarcie postępowania układowego. Stosownie również do postanowień art. 5 § 2 pr. upadł. członkowie zarządu są obowiązani do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki w ciągu dwóch tygodni od dnia ujawnienia, że majątek spółki nie wystarcza na zaspokojenie długów, chyba że wniesiono o otwarcie postępowania układowego. Obowiązek zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości ciąży tylko na osobach, które zajmują się sprawami spółki, a więc obowiązek zachodzi po stronie każdego reprezentanta spółki akcyjnej, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub osoby prawnej, tj. członkach zarządu, pełnomocnikach, prokurentach, dyrektorze, zarządcy komisarycznym, a także likwidatorów. W stosunku do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjnej oraz do osoby prawnej wniosek o ogłoszenie upadłości może zgłosić każdy reprezentant, bez względu na to, czy sam, czy też łącznie z inną osobą ma prawo reprezentowania. Co więcej, osoba, na której ciąży obowiązek zgłoszenia upadłości, nie może zastępować się tym, że inne osoby, które były uprawnione do reprezentowania spółki i prowadzenia jej spraw, odmówiły zgody podpisania wniosku o ogłoszenie upadłości, jaki im przedłożono¹¹.

Złożenie przez spółki węglowe w dniach 7—16 czerwca 1993 r. we właściwych sądach rejonowych podań o otwarcie postępowania układowych zastąpiło zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości, którego obowiązek wy-

¹⁰ K. Piasecki: *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym. Komentarz.* Bydgoszcz 1992, s. 13.

¹¹ M. Allerhand: *Prawo upadłościowe. Komentarz.* Bielsko—Biała 1991, s. 41—42.

nikał dla reprezentatów tych spółek z art. 5 § 2 pr. upadł. Wniesienie podań o otwarcie postępowań układowych uchyliło obowiązek zgłoszenia upadłości — bez względu na to, czy podania te były uzasadnione przepisami prawa układowego, czy też brak było podstaw do otwarcia postępowań układowych¹². Sądy — otwierając postępowania układowe spółek węglowych — umożliwiły tym spółkom wywiązanie się ze swych zobowiązań o charakterze cywilnoprawnym, a w konsekwencji zdjęły z reprezentantów tych spółek węglowych obowiązek zgłoszenia ich upadłości. Dopóki trwa postępowanie układowe, termin złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości ulega zawieszeniu. Postępowanie układowe trwa zaś do prawomocności postanowienia, w którym podanie o otwarcie postępowania układowego odrzucono, albo oddalono lub postępowanie umorzono¹³.

Umorzenie postępowania układowego regulują art. 10 § 2, art. 14, art. 23 § 2, art. 34, art. 52 § 2, art. 53 i 60 pr. o postępowaniu układowym. Od daty otwarcia postępowania układowego do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia co do układu lub umorzenia postępowania nie może być ogłoszona upadłość dłużnika (art. 15 § 2 pr. o postępowaniu układowym). Złożony więc przez wierzyciela lub dłużnika w trakcie trwania postępowania układowego wniosek o ogłoszenie upadłości należy odrzucić, nie można zaś wstrzymać załatwienia tych wniosków do czasu, kiedy postępowanie układowe będzie umorzone, nawet gdyby głosowanie nad układem dało wynik ujemny¹⁴. Polski ustawodawca nie przyjął systemu, w którym po prawomocnym umorzeniu postępowania układowego lub po prawomocnym odmówieniu zatwierdzenia układu dłużnikowi z urzędu ogłasza się upadłość. Można ją więc ogłosić tylko na wniosek wierzyciela bądź dłużnika i w razie uprawdopodobnienia podstaw ogłoszenia upadłości¹⁵.

Po uprawomocnieniu się postanowienia o odrzuceniu podania dłużnika o otwarcie postępowania układowego albo o umorzeniu postępowania ponownie powstaje obowiązek zgłoszenia upadłości, wynikający z art. 5 pr. upadł. Termin dwutygodniowy do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości liczy się dalej. Nie można liczyć go od nowa, bowiem otwarcie postępowania układowego spowodowało zawieszenie tego terminu, a nie jego przerwanie¹⁶. Przy obliczaniu terminu nie uwzględnia się dnia, w którym wniesiono podanie o otwarcie postępowania układowego.

W razie zaniedbania obowiązku zgłoszenia upadłości, osoby obowiązane do zgłoszenia wniosku odpowiadają za szkodę wyrządzoną przez to wierzy-

¹² J. Korzonek: *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*. Kraków 1936, s. 18.

¹³ M. Allerhand: *Prawo upadłościowe...*, s. 41.

¹⁴ M. Allerhand: *Prawo o postępowaniu układowym*. Bielsko—Biała 1991, s. 41.

¹⁵ Tamże, s. 138.

¹⁶ M. Allerhand: *Prawo upadłościowe...*, s. 41.

cielom. W przypadku, gdy kilka osób było obowiązanych zgłosić wnioski o ogłoszenie upadłości — sytuacja taka dotyczy członków zarządu w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością i spółkach akcyjnych — ponoszą oni solidarną odpowiedzialność wobec wierzycieli¹⁷. Jeżeli członkowie zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie zgłoszą upadłości we wspomnianym wyżej terminie, to ponoszą oni wtedy odpowiedzialność osobistą i solidarną za jej zobowiązania (art. 298 k.h.).

Przesłanką powstania wspomnianej odpowiedzialności członków zarządu w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością jest bezskuteczna egzekucja na majątku spółki. W orzecznictwie sądów ponuje pogląd, że wierzyciel nie musi wszczynać egzekucji z całego majątku, jeżeliby okazała się ona całkowicie bezskuteczna. Do ustalenia wymaganej w § 1 art. 298 k.h. z 1934 r. bezskuteczności egzekucji, skierowanej przeciwko spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, nie jest konieczne przeprowadzanie egzekucji w stosunku do całego jej majątku, lecz wystarcza udowodnienie, że jedynym jej majątkiem jest nieruchomości, obciążona ponad swą wartość wierzytelnościami, korzystającymi z pierwszeństwa zaspokojenia¹⁸.

Członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością powinien więc, by uniknąć odpowiedzialności z art. 298 k.h., zgłosić upadłość lub zażądać otwarcia postępowania układowego. Wolni będą także ci członkowie zarządu, którzy wykażą, że nie są winni niezgłoszenia upadłości lub niewszczęcia postępowania układowego. Dowód może np. polegać na tym, że w przypadku podziału kompetencji na mocy umowy dany członek pracował w takim dziale, w którym nie mógł orientować się co do stosunków majątkowych spółki¹⁹.

Ostatnią wreszcie przyczyną zwolnienia członków zarządu od odpowiedzialności z art. 298 § 2 k.h. jest udowodnienie, że pomimo niezgłoszenia upadłości oraz niewszczęcia postępowania układowego wierzyciel nie poniósł szkody. Niezależnie od stopnia zaniedbania swego obowiązku, na podstawie art. 298 k.h., członkowie zarządu odpowiadają za całość zobowiązań spółki, których nie można zaspokoić z majątku spółki; ich odpowiedzialność jest wówczas solidarna. Jeżeli część zobowiązań zostanie zaspokojona przez

¹⁷ O. Buber: *Polskie prawo...*, s. 24.

¹⁸ Por. orzecznictwo: SN z 9 czerwca 1937 r. (C I 1927/37). OSP 1937, poz. 694; a także *Zbiór orzecznictwa. Prawo handlowe*. Red. J. Strzępka. Katowice 1992 — m.in. — zob. orzecznictwo: SN z 18 sierpnia 1938 r. (C II 86/38) oraz orzecznictwo: SN z 26 kwietnia 1938 r. (C II 2806/37); orzecznictwo: SN z 2 lutego 1954 r. (nie publikowane); *Prawo handlowe w orzecznictwie (1945—1992)*. Red. J. Jacyszyn. Warszawa 1993, s. 137; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 16 czerwca 1992 r. (I ACz 183/92). OSAiSN 1993, nr 4, poz. 28.

¹⁹ S. K. Rymar: *Cywilna odpowiedzialność zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością*. Kraków 1938, s. 76—89.

spółkę, to roszczenie wierzycieli wobec członków zarządu ograniczy się do części nie pokrytej i odpowiadają oni również solidarnie²⁰.

Poza odpowiedzialnością cywilną w razie niezgłoszenia upadłości w terminie, wynikającą z art. 5 § 3 pr. upadł. i art. 298 § 1 k.h., kodeks handlowy przewiduje w przepisach art. 301 i 483 odpowiedzialność karną członków zarządu i likwidatorów spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i spółek akcyjnych, którzy podlegają karze do sześciu miesięcy pozbawienia wolności lub grzywny, albo obu tym karom łącznie, o ile w razie zaistnienia przesłanek uzasadniających upadłość spółki, według przepisów prawa upadłościowego, nie złożą wniosku o jej ogłoszenie w przewidzianym terminie²¹.

3. Funkcjonowanie organów spółek po ogłoszeniu upadłości

Ogłoszenie upadłości wywołuje wiele daleko sięgających skutków prawnych w zakresie prawa cywilnego materialnego i procesowego. Szczególną doniosłość praktyczną ma rozstrzygnięcie problemu funkcjonowania organów spółek w drugim stadium postępowania upadłościowego, toczącym się po wydaniu postanowienia o ogłoszeniu upadłości. W doktrynie prawa pracy²² panuje pogląd, iż w stosunku do organów kolegialnych ogłoszenie upadłości wywołuje takie same skutki, jak w przypadku postawienia przedsiębiorstwa w stan likwidacji. Następuje objęcie obowiązków przez zarządcę i ustanowienie zarządu komisarycznego, a więc rada pracownicza oraz zebranie delegatów lub ogólne zebranie pracowników na skutek ogłoszenia upadłości ulegają rozwiązaniu.

Stanowisko to spotkało się — moim zdaniem — z uzasadnioną krytyką²³. Jak wynika bowiem z treści art. 85 pr. upadł., przepisy o prawach i obowiązkach upadłego stosuje się odpowiednio do reprezentantów osób prawnych (członków zarządu, zarządcy komisarycznego, dyrektora przedsiębiorstwa państwowego i likwidatorów). Do osób tych można także zastosować środki przymusu, jeżeli osoby te uchybiają swoim obowiązkom,

²⁰ A. Szajkowski: *Odpowiedzialność wspólników i członków zarządu w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*. „Monitor Prawniczy” 1993, nr 1, s. 6.

²¹ O. Buber: *Polskie prawo...*, s. 25.

²² Z. Sypniewski: *Likwidacja przedsiębiorstwa państwowego w świetle prawa pracy*. W: *Likwidacja przedsiębiorstwa państwowego (Zagadnienia prawne)*. Cz. I. Warszawa—Poznań 1992, s. 101.

²³ L. Moskwa, F. Zedler: *Organy przedsiębiorstwa w postępowaniu upadłościowym*. „Przegląd Sądowy” 1993, nr 3, s. 36—37.

albo po ogłoszeniu upadłości dopuszczają się czynności mających na celu ukrycie majątku, obciążenie go pozornymi zobowiązaniami i w ogóle utrudnianie ustalenia majątku (art. 85 zd. 2, art. 19 § 1, 2 pr. upadł.).

Przymus osobisty wobec organu reprezentującego przedsiębiorstwo może mieć charakter prewencyjny, jeżeli zachodzi podejrzenie, że osoba reprezentująca przedsiębiorstwo ukrywa się lub ukrywa majątek przedsiębiorstwa. Przymus ten może też mieć charakter represyjny, gdy osoba sprawująca funkcję organu przedsiębiorstwa utrudnia ustalenie tego majątku, obciąża go pozornymi zobowiązaniami bądź go ukrywa. W obu przypadkach środki przymusu może stosować jedynie sąd. W pierwszym przypadku środek przymusu zarządzany jest przez sąd równocześnie z wydaniem postanowienia o ogłoszeniu upadłości, co nie wyklucza możliwości stosowania tego środka także po wydaniu postanowienia o ogłoszeniu upadłości. Jednak wydanie takiego zarządzenia po ogłoszeniu upadłości jest zawsze zależne od wcześniejszego przedstawienia sędziego-komisarza (art. 19 § 1 i 2 pr. upadł.). Niemożliwe jest natomiast zastosowanie środka przymusu w formie zarządzenia tymczasowego przed wydaniem postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

Sąd uchyla stosowanie środka przymusu z urzędu, jeżeli ustanie przyczyna jego stosowania. Prawo upadłościowe nie zawiera bliższych szczegółów co do sposobu wykonania przymusu osobistego. Należy więc — stosownie do przepisu art. 68 pr. upadł. — stosować w tym względzie odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji świadczeń niepieniężnych (art. 1041—1061 k.p.c.). Według tych przepisów sąd może zastosować do tych osób środek przymusu w postaci grzywny z zamianą na areszt, przy czym areszt nie może przekroczyć sześciu miesięcy.

W przypadku, gdy upadłym jest jednoosobowa spółka Skarbu Państwa, spółka akcyjna lub spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, osobami, do których można zastosować środki przymusu w postępowaniu upadłościowym (a więc reprezentantami osoby prawnej w myśl art. 85 pr. upadł.), są członkowie zarządu tych spółek, a nie członkowie rad nadzorczych, komisji rewizyjnych lub wspólnicy.

W sytuacji, gdy ogłoszono upadłość spółki akcyjnej bądź spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, jeżeli przed ogłoszeniem upadłości doszło już do ich likwidacji, to prawo reprezentowania przeszło na likwidatorów tych spółek i tylko do nich, a nie do członków ostatnich władz spółki można stosować przepisy o prawach i obowiązkach upadłego. Sąd w każdym poszczególnym przypadku oceni, w stosunku do którego z reprezentantów spółki — jeżeli jest ich kilku — zastosować przymus osobisty. Przepis art. 85 pr. upadł. wyraża zasadę ciągłości organów (reprezentantów) osoby prawnej, pomimo ogłoszenia jej upadłości. Jest to przepis, z którego w sposób ogólny wynika istnienie po ogłoszeniu upadłości osoby prawnej, jej

organów. Za przyjęciem stanowiska, że po ogłoszeniu upadłości nadal funkcjonują organy osób prawnych, przemawia także pogląd reprezentowany w orzecznictwie przez Sąd Najwyższy. W wyroku z 26 marca 1954 r. SN pokreślił: „[...] rozwiązanie spółdzielni na skutek ogłoszenia jej upadłości nie pozbawia jej od razu osobowości prawnej, jakkolwiek jej organy nie mogą już zarządzać majątkiem spółdzielni i jej reprezentować [...]”²⁴ Podobna interpretacja została dokonana przez SN w wyroku z 2 czerwca 1970 r.: „[...] art. 20 § 1 prawa upadłościowego z dnia 24 października 1934 r. ma zastosowanie [...] także do spółdzielni, tym samym więc żadne jej organy, w tym również walne zgromadzenie, nie są uprawnione do podejmowania decyzji co do majątku spółdzielni, której ogłoszono upadłość.”²⁵

Przytoczone orzeczenia SN nie mogą zatem prowadzić do tezy o rozwiązaniu organów upadłego wskutek ogłoszenia upadłości. W świetle przytoczonych argumentów bezsporne jest istnienie i funkcjonowanie organów przedsiębiorstwa państwowego i jednoosobowych spółek Skarbu Państwa mimo ogłoszenia ich upadłości. Orzeczenia SN *mutatis mutandis* można także odnosić do spółek handlowych.

Uznanie, że w toku postępowania upadłościowego istnieją organy spółek — choć pozbawione prawa zarządu oraz możliwości korzystania i rozporządzania majątkiem należącym do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabytym w toku postępowania — stawia nas przed kolejnym bardzo istotnym problemem, a mianowicie: kto w trakcie postępowania upadłościowego uprawniony jest do odwołania członków zarządu. W kwestii tej brak jest jednoznacznego stanowiska zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie. W świetle dyspozycji przepisów art. 195 § 3 i 366 § 3 k.h. członków zarządu wybiera w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością zgromadzenie wspólników, jeżeli umowa spółki nie stanowi inaczej, a w spółce akcyjnej — odpowiednio — walne zgromadzenie, jeżeli statut nie stanowi inaczej. Statut bądź umowa spółki mogą obejmować swoją treścią imienny skład zarządu. W tym przypadku zmiana składu osobowego tego organu wiąże się jednocześnie ze zmianą statutu spółki akcyjnej lub umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Jest więc oczywiste, że po ogłoszeniu upadłości syndyk nie będzie mógł odwołać zarządu ani poszczególnych osób wchodzących w jego skład, albowiem zmiany umowy spółki lub statutu mogą dokonać jedynie wspólnicy, a w przypadku jednoosobowej spółki Skarbu Państwa ustalenie statutu lub umowy spółki spoczywa w kompetencji Ministra Przekształceń Własnościowych. Umowa spółki lub statut mogą stanowić, że członków

²⁴ Por. orzecz. SN z 26 marca 1953 r. (C II 2891/52). OSN 1954, poz. 21; *Zbiór orzecznictwa. Prawo upadłościowe, prawo o postępowaniu układowym*. Red. J. Strzępka. Katowice 1992, s. 15—17.

²⁵ Por. orzecz. SN z 2 czerwca 1970 r. (II CR 161/70). OSNCP 1971, nr 1, poz. 15.

zarządu powołuje rada nadzorcza, wspólnik (grupa wspólników) lub organ administracji państwowej. Członkowie zarządu mogą być w każdej chwili odwołani, a uprawnionym do ich odwołania w spółkach z wyłącznym udziałem Skarbu Państwa jest Minister Przekształceń Własnościowych lub inny właściwy minister oraz — zależnie od postanowień statutu — rada nadzorcza w spółkach akcyjnych. Radzie nadzorczej w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością nie można w umowie spółki powierzyć kompetencji do odwoływania członków zarządu, co najwyżej można jej przyznać prawo zawieszania członków zarządu (art. 213 k.h.)²⁶.

Sprawą istotną do rozstrzygnięcia kwestii, czy syndyk może odwołać członka zarządu w spółkach kapitałowych, jest ustalenie charakteru prawnego stosunku łączącego członka zarządu ze spółką. Sprawa ta nie jest jednoznaczna zarówno w doktrynie prawa pracy, jak i w orzecznictwie sądowym. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 29 lipca 1991 r. rozstrzygnięto, iż „odwołanie przez radę nadzorczą spółki akcyjnej członka zarządu, będącego jednocześnie pracownikiem tej spółki zatrudnionym na podstawie umowy o pracę na stanowisku zastępcy dyrektora, nie wywołuje bezpośrednich skutków wobec stosunku pracy (art. 368 k.h.)”²⁷. Sąd Apelacyjny w orzeczeniu tym wyraził pogląd, że członka zarządu łączyły dwa stosunki prawne: stosunek członkostwa i stosunek pracy oraz że członkowie zarządu spółki kapitałowej mogą pełnić swą funkcję bądź to na podstawie powołania (w rozumieniu art. 68 i nast. k.p.), bądź też na podstawie umowy o pracę.

Przyjmując takie stanowisko, dochodzi się do wyodrębnienia członkostwa w zarządzie spółki od stosunku pracy łączącego daną osobę, piastującą funkcję członka zarządu, ze spółką. W takim wypadku rozwiązanie stosunku pracy z członkiem zarządu nie wpływa automatycznie na pozbawienie go piastowanej funkcji w zarządzie, członek zarządu nie musi być bowiem pracownikiem spółki. Jeżeli więc zostanie ogłoszona upadłość jednoosobowej spółki Skarbu Państwa, to syndyk będzie mógł tylko wpłynąć na stosunek pracy członka zarządu, nie będzie natomiast mógł odwołać go ze sprawowanej funkcji członka zarządu. Podstawą prawną, dającą syndykowi możliwość rozwiązania z członkiem zarządu umowy o pracę, jest art. 45 pr. upadł., ale tylko gdy z członkiem zarządu zawarto umowę o pracę. Jeżeli z członkiem zarządu została zawarta umowa zlecenia, to syndyk nie musi jej rozwiązywać, ani też w jakiś inny sposób odwoływać członka zarządu, albowiem zgodnie z art. 43 § 1 pr. upadł. zlecenie dane przez upadłego wygasa z dniem ogłoszenia upadłości, a wierzytelności z tytułu poniesionej wskutek tego straty mogą być zgłoszone do masy upadłości, jednak i w tym

²⁶ M. Allerhand: *Kodeks handlowy. Komentarz*. T. 2. Bielsko—Biała 1992, s. 48.

²⁷ Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 29 lipca 1991 r. (APr 79/91). OSP 1993, nr 1, poz. 15.

wypadku członek zarządu pełni swoją funkcję członka zarządu i może być jej pozbawiony jedynie przez właściwego ministra, który reprezentuje w spółce Skarb Państwa, bądź przez radę nadzorczą w spółce akcyjnej, jeżeli taka kompetencja została jej przyznana w statucie.

Powołane orzeczenie Sądu Apelacyjnego dopuszcza także możliwość stosunku pracy członka zarządu opartego na powołaniu (w rozumieniu art. 68 i nast. k.p.). Stanowisko takie spotkało się z krytyką przedstawicieli doktryny²⁸, albowiem instytucja powołania nie ma charakteru fakultatywnego i może dotyczyć tylko osoby pełniącej funkcję kierownika zakładu i jego zastępcy. W każdym indywidualnym wypadku należy więc zbadać, czy dany członek zarządu jest w spółce kierownikiem zakładu pracy bądź jego zastępcą. W stosunku więc do takich członków zarządu, którzy jednocześnie pełnią funkcję kierownika zakładu bądź zastępcy kierownika, będą miały zastosowanie przepisy prawa pracy o ich odwołaniu (art. 70 k.p.), a tym samym pracownik taki może być odwołany ze stanowiska przez organ, który go powołał (art. 70 § 1 k.p.). Zajdzie zatem analogiczna sytuacja, jak w przypadku odwołania dyrektora przedsiębiorstwa państwowego. Syndyk nie będzie uprawniony do rozwiązania stosunku pracy z członkiem zarządu będącym równocześnie kierownikiem zakładu bądź zastępcą, albowiem stosunek pracy będzie się opierał nie na umowie o pracę, ale na powołaniu w rozumieniu art. 68 i nast. k.p. Organem uprawnionym w trakcie postępowania upadłościowego do odwołania takiego członka zarządu pozostanie więc właściwy minister, wykonujący za Skarb Państwa prawa jedynego współnika, bądź w spółce akcyjnej rada nadzorczą, posiadająca takie uprawnienie na mocy statutu.

Stanowisko Sądu Apelacyjnego, iż członka zarządu mogą łączyć ze spółką dwa odrębne stosunki prawne: stosunek pracy i stosunek członkostwa oraz że są one od siebie niezależne, spotkało się także z krytyką²⁹. Stwierdzono, iż strony łączy jeden stosunek prawny — bądź to umowa o pracę, bądź też umowa cywilnoprawna. Za tego rodzaju wnioskiem przemawia fakt, że żaden ustrój poszczególnych typów osób prawnych nie przewiduje powierzenia atrybutów organów osoby prawnej na podstawie dwóch stosunków prawnych.

Powołanie dyrektora przedsiębiorstwa państwowego oznacza powierzenie stanowiska i jednocześnie nawiązanie stosunku pracy. Wybór zarządu spółdzielni, stowarzyszenia czy fundacji oznacza powierzenie funkcji członka organu osoby prawnej i jednocześnie nawiązanie stosunku pracy z wyboru, jeżeli z wyboru wynika obowiązek wykonywania pracy w charakterze pra-

²⁸ W. Muszański: *Glosa II*. OSP 1993, nr 1, s. 34, 35.

²⁹ J. Bról: *Glosa I*. OSP 1993, nr 1, s. 33, 34; tenże: *Stosowanie prawa pracy w spółkach handlowych*. PiZS 1991, nr 5—6, s. 5 i nast.

cownika (art. 73 k.p.). Osoba zatrudniona na takim stanowisku i pełniąca funkcję członka zarządu ma zawsze prawo rozwiązać stosunek pracy za wypowiedzeniem, co automatycznie powoduje utratę funkcji członka organu osoby prawnej. Podkreśla się, że w spółkach kapitałowych stosunek pracy z powołania może wystąpić tylko wyjątkowo, gdy zakładem pracy jest jednostka organizacyjna spółki, a kierownikiem zakładu jest członek zarządu.

W doktrynie prawa pracy można spotkać się także z poglądem, że dopuszczalna przez przepisy kodeksu handlowego swoboda w zakresie kształtowania stosunków organizacyjnych spółek powinna być interpretowana także jako dopuszczająca swobodę w ustalaniu podstaw prawnych zatrudniania członków zarządu spółki³⁰. W umowie spółki, statucie, a nawet w drodze uchwał zgromadzenia wspólników, wspólnicy mogliby określić podstawę prawną zatrudniania członków zarządu. Według przedstawionego poglądu jako podstawę prawną zatrudnienia członków zarządu w spółkach kapitałowych — obok powołania i umowy o pracę — wymienia się także akt wyboru, z którego jednak musiałby wynikać obowiązek świadczenia pracy w charakterze pracownika.

Nie dokonując oceny słuszności tych stanowisk, należy zastanowić się, jakie w prawie upadłościowym rodzi konsekwencje uznanie, że członka zarządu ze spółką łączy jeden stosunek prawny, z którego wynika status pracownika i funkcja członka zarządu spółki. Możemy mieć do czynienia z czterema sytuacjami, zależnie od tego, czy członka zarządu łączy ze spółką stosunek prawny na podstawie: 1) umowy o pracę, 2) umowy zlecenia odpłatnego bądź nieodpłatnego, 3) powołania w rozumieniu art. 70 k.p. oraz 4) aktu wyboru z art. 73 § 1 k.p.

W pierwszym przypadku umowa o pracę może być rozwiązana przez syndyka na podstawie art. 45 pr. upadł., co w konsekwencji prowadzi do pozbawienia danej osoby funkcji członka zarządu, a tym samym upadła spółka — nie posiadając swego organu — nie mogłaby uczestniczyć w postępowaniu upadłościowym. W drugiej sytuacji, gdy członków zarządu łączy ze spółką jedynie stosunek umowy zlecenia, na skutek ogłoszenia upadłości automatycznie utraciliby oni funkcję członków zarządu, a upadła spółka zostałaby pozbawiona swoich reprezentantów. Jeżeli stosunek pracy oparty jest — jak w trzecim przypadku — na powołaniu, co może wystąpić wyjątkowo, jeśli członkiem zarządu jest jednocześnie kierownik zakładu bądź zastępca, to w tej sytuacji należy się opowiedzieć za niemożliwością rozwiązania stosunku pracy i tym samym odwołania członka zarządu w trak-

---

³⁰ A. Nowak: *Podstawy prawne zatrudniania członków zarządu spółek kapitałowych*. W: „Z Problematyki Prawa Pracy i Polityki Socjalnej”. T. 10. Red. A. Nowak. Katowice 1991, s. 20 i nast.

cie postępowania upadłościowego przez syndyka. Rozwiązanie stosunku pracy z członkiem zarządu z wyboru następuje zgodnie z art. 73 § 2 k.p. z chwilą wygaśnięcia mandatu, które jest jedynym zdarzeniem powodującym ustanie tego stosunku. Członek zarządu z chwilą odwołania go z funkcji członka zarządu przez kompetentny organ traci swój mandat, czemu towarzyszy równoczesne rozwiązanie stosunku pracy³¹. W tym czwartym przypadku, gdy stosunek pracy oparty jest na akcie wyboru — podobnie jak przy powołaniu — należy się opowiedzieć za niemożnością rozwiązania stosunku pracy członka zarządu przez syndyka, albowiem nie jest on organem uprawnionym do powoływania i odwoływania członków zarządu.

Upadły jest uczestnikiem postępowania upadłościowego i odgrywa w nim znaczącą rolę. Z przepisów prawa upadłościowego wynikają dla upadłego różnego rodzaju prawa i obowiązki, między innymi uprawnienia do: złożenia oświadczenia co do zgłoszonych wierzytelności przed sporządzeniem projektu listy wierzytelności (art. 153), zgłoszenia uwag co do wierzytelności umieszczonych w projekcie listy wierzytelności (art. 161 § 2), wniesienia sprzeciwu przeciwko umieszczeniu na liście wierzytelności tych wierzytelności, których upadły nie uznaje (art. 162 § 2), zgłoszenia propozycji układowych (art. 171), cofnięcia propozycji układowych (art. 181 § 1). Konieczne więc jest, aby w trakcie postępowania upadłościowego przedsiębiorstwa państwowego lub jednoosobowej spółki Skarbu Państwa uczestniczyli reprezentanci tych osób prawnych (art. 85 pr. upadł.). Gdyby natomiast doszło do odwołania organów tych osób prawnych w trakcie postępowania, a nie jest możliwe powołanie nowych osób w skład organów, to sąd powinien — wykorzystując art. 69 k.p.c. w związku z art. 68 pr. upadł. — ustanowić kuratora procesowego, który reprezentowałby upadłego w postępowaniu upadłościowym do czasu powołania nowych organów albo do zakończenia postępowania.

Przepisy kodeksu cywilnego przewidują, że jeżeli osoba prawna nie może prowadzić swoich spraw z braku powołanych do tego organów, sąd ustanawia dla niej kuratora (art. 42 § 1 k.c.). Jednak w tym wypadku wydaje się, że przepis ten nie może być zastosowany, gdyż z brzmienia § 2 art. 42 k.c. wynika, iż kuratora ustanawia się w celu niezwłocznego powołania organów bądź likwidacji, gdy zachodzi taka potrzeba. W trakcie postępowania upadłościowego nie jest możliwe powołanie organów, a likwidację przeprowadza syndyk upadłości, odpadają więc merytoryczne podstawy uzasadniające zastosowanie tego przepisu.

---

³¹ A. Nowak: *Podstawy prawne...*, s. 22.

4. Skutki ogłoszenia upadłości dotyczące majątku upadłego

Masa upadłości

Na skutek ogłoszenia upadłości upadły traci zarząd, prawo korzystania i rozporządzania majątkiem, należącym do niego w dniu ogłoszenia upadłości, a także nabytym w toku postępowania, a majątek ten stanowi masę upadłości (art. 20 § 1 pr. upadł.). Powołany przepis ustawy określa tak zwaną masę upadłości, która stanowi majątek upadłego. Termin „majątek” w prawie upadłościowym rozumiany jest jako pojęcie ekonomiczne, a więc obejmuje on wyłącznie pozycje czynne, tj. wszelkie podmioty stanowiące własność upadłego i wszelkie przysługujące upadłemu prywatne i publiczne prawa majątkowe³².

W prawie cywilnym pojęcie „majątek” używane jest w dwóch znaczeniach. W znaczeniu szerokim majątek to ogół praw podmiotowych (aktywów) o charakterze majątkowym, przysługujących określonej osobie fizycznej lub prawnej, a także ogół obowiązków majątkowych ciążących (pasywów) na danej osobie. Natomiast w znaczeniu węższym używa się tego terminu, mając na względzie jedynie ogół praw podmiotowych (aktywów) o charakterze majątkowym przysługujących danej osobie. Przepisy prawa cywilnego regulujące kwestię sukcesji pod tytułem ogólnym (np. art. 922 k.c.) oraz zarządu wydzielonej masy majątkowej (np. art. 36—40 k.r.o.) posługują się szerszym pojęciem majątku. Natomiast odpowiedzialność za zobowiązania (art. 1030—1034 k.c.) z reguły obejmuje majątek w rozumieniu węższym³³. Majątek w prawie upadłościowym należy więc rozumieć wąsko jako aktywa, które mogą być spieniężone i tym samym używane do zaspokojenia wierzycieli.

Kodeks cywilny w art. 44 używa pojęcia „mienia” jako synonimu praw majątkowych. Mówiąc o „mieniu jakiejś osoby”, moglibyśmy użyć określenia „majątek” (w węższym znaczeniu). Jednak terminów tych nie należy używać zamiennie, ponieważ „majątek” orzeka zawsze o relacji między pewnym agregatem praw podmiotowych a indywidualnie określoną osobą, podczas gdy termin „mienie” nie implikuje takiej relatywizacji³⁴.

Przy ogłoszeniu upadłości podmiotu gospodarczego często w skład majątku upadłego wchodzi przedsiębiorstwo w rozumieniu przedmiotowym, o którym mowa jest w art. 55¹ k.c. z wyłączeniem obciążeń. Zgodnie z tym

³² O. Buber: *Polskie prawo...*, s. 35.

³³ Z. Radwański: *Zarys części ogólnej prawa cywilnego*. Warszawa 1979, s. 112, 113.

³⁴ Tamże, s. 113, 114.

przepisem w skład przedsiębiorstwa wchodzi zespół materialnych i niematerialnych składników przeznaczonych do realizacji określonych zadań gospodarczych, a w szczególności:

- firma (nazwa), znaki towarowe i inne oznaczenia indywidualizujące przedsiębiorstwo,
- księgi handlowe,
- nieruchomości i ruchomości należące do przedsiębiorstwa, w tym produkty i materiały,
- patenty, wzory użytkowe i zdobnicze,
- zobowiązania i obciążenia związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa,
- prawa wynikające z najmu i dzierżawy lokali zajmowanych przez przedsiębiorstwo.

Skoro w skład masy upadłości wchodzi jedynie pozycje czynne majątku upadłego, upadłość obejmuje wszystkie składniki przedsiębiorstwa wyszczególnione w art. 55¹ k.c. — poza obciążeniami związanymi z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Jeżeli upadłym jest osoba fizyczna, w skład masy upadłości wchodzi oprócz przedsiębiorstwa (bez obciążeń) jego majątek prywatny, a więc wszelkie przedmioty stanowiące własność upadłego i wszelkie przysługujące upadłemu prawa majątkowe, a nie wchodzące w skład jego przedsiębiorstwa³⁵. Masę upadłości stanowią tylko te prawa majątkowe upadłego, które dadzą się zrealizować i zamienić na pieniądze, a tym samym mogą być użyte na zaspokojenie wierzycieli. Nie można uznać za należące do masy upadłości praw, których wykonanie związane jest wyłącznie z osobą dłużnika. Nie są więc objęte upadłością prawa osobiste, tj. prawo do nazwiska, prawo autorskie. Kontrowersyjne jest objęcie masą upadłości prawa do firmy. W najnowszym orzecznictwie sądowym podziela się osobisty charakter tego prawa³⁶ i jako takie nie wchodziłoby w skład masy upadłości. Jednak w doktrynie pojawiają się poglądy, że jest to prawo o charakterze osobisto-majątkowym³⁷, stanowiące jeden ze składników przedmiotowych przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c. i zgodnie z art. 55² k.c. podlega zbyciu wraz z przedsiębiorstwem.

Firma jest dobrem niematerialnym, posiadającym określoną wartość majątkową, dookoła niej skupiają się tzw. szanse przedsiębiorstwa, jego rozgłos (renoma) i co za tym idzie jego klientela. Jako dobro posiadające określoną wartość majątkową firma może być zbyta, ale tylko łącznie z przed-

³⁵ O. Buber: *Polskie prawo...*, s. 36.

³⁶ Por. wyrok SN z 14 grudnia 1990 r. (CR 529/90). OSNCP 1992, nr 7—8, poz. 136 i *Prawo handlowe w orzecznictwie...*, s. 16; wyrok SA w Poznaniu z 22 października 1991 r. W: *Prawo handlowe w orzecznictwie...*, s. 17—19.

³⁷ R. Skubisz: *Prawo do firmy i jego ochrona*. PiP 1993, z. 1, s. 27.

siębiorstwem (art. 34 k.h.)³⁸. Moim zdaniem należałoby przyjąć, że firma jako dobro podlegające zbyciu o określonej wartości majątkowej wchodzi w skład masy upadłości i może być zbyta przez syndyka razem z przedsiębiorstwem. Od tej zasady należałoby odstąpić w przypadku, gdyby w skład firmy wchodziło nazwisko upadłego, albowiem zgodnie z przepisem art. 33 § 1 k.h. używanie przez nabywcę przedsiębiorstwa firmy, w której skład wchodzi nazwisko upadłego, wymagałoby uzyskania zgody upadłego lub jego spadkobierców.

Nie wchodzi także do masy upadłości prawa majątkowe o charakterze niezbywalnym, tj. prawo do alimentacji, roszczenie o odszkodowanie za uszkodzenie ciała itp. Do masy upadłości należą prawa przysługujące upadłemu ze stosunku wspólności majątkowej, jeżeli podział majątku objętego wspólnością w czasie ogłoszenia upadłości jeszcze nie nastąpił. Gdy upadłym jest spółka i inna osoba prawna, to do masy upadłości należą także ich roszczenia przeciwko wspólnikom i członkom w przypadku spółdzielni o zaległe wkłady oraz roszczenia przeciwko osobom reprezentującym te podmioty, wynikające z pełnionych funkcji. Prawo z jednej strony rozszerza, z drugiej zaś zacieśnia granice i przynależności majątku upadłego do masy upadłości. Z rozszerzeniem granic przynależności majątku do masy upadłości mamy do czynienia w sytuacji, gdy w razie ogłoszenia upadłości pewne rzeczy nie należące do upadłego wchodzi do masy. W szczególności art. 21 pr. upadł. stanowi, że w skład masy upadłości jednego z małżonków wchodzi rzeczy ruchome znajdujące się we wspólnym ich władaniu. Jeżeli zaś wspólność domowa małżonków została przerwana w ostatnim roku przed ogłoszeniem upadłości, w skład masy wchodzi również rzeczy ruchome będące we władaniu małżonka, w wyjątkiem rzeczy służących do jego osobistego użytku, jak ubranie, suknie, bielizna itd., ale także kosztowności, których dany małżonek zazwyczaj używa. Decydujące znaczenie ma w tym wypadku element obiektywny, wskazujący, że dane przedmioty są niezbędnie konieczne małżonkowi. Na przykład, gdy oddaje się on pewnemu zajęciu, należy przedmioty konieczne do jego wykonywania (tj. instrumenty lekarskie albo muzyczne, biblioteka dzieł zawodowych, nie zaś beletrystycznych) uważać za znajdujące się w jego wyłącznym władaniu i nie wchodzące w skład masy upadłości upadłego małżonka.

Znacznie częściej mamy do czynienia z zacieśnieniem granic przynależności majątku upadłego do masy upadłości. Z mienia, które stanowiło część składową majątku upadłego, nie wchodzi do masy upadłości mienie przeznaczone na pomoc dla pracowników upadłego i ich rodzin, np. fundusze kas zapomogowych, fundusze socjalne i mieszkaniowe, jeżeli jest gospodarczo i rachunkowo wyodrębnione (art. 22). Fundusz, o którym mowa w art. 22,

³⁸ S. Janczewski: *Prawo handlowe wekslowe i czekowe*. Warszawa 1990, s. 70.

nie może mieć statusu osoby prawnej, ale też nie musi mieć odrębnego statutu lub regulaminu, określającego sposób gromadzenia funduszu oraz rodzaj i warunki świadczeń. Wystarczy, jeśli przedmioty i prawa stanowiące fundusz pomocy pracownikom i ich rodzinom są dokładnie określone i wykazane w ewidencji (bilansie) odrębnie od innego majątku. Wymaganiom tym czynią zadość fundusze mieszkaniowy i socjalny, tworzone na podstawie ustawy z 24 października 1986 r. o zakładowych funduszach socjalnym i mieszkaniowym w jednostkach gospodarki społecznej (Dz. U. nr 39, poz. 129) oraz pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe, o których mowa w art. 39 ustawy o związkach zawodowych z 5 kwietnia 1991 r.³⁹ Mienie to oznacza sędzia-komisarz z urzędu lub na wniosek któregoś z pracowników bądź syndyka. Zarząd nad tymi wyodrębnionymi z masy funduszami sprawuje syndyk.

Wyłączeniu z masy upadłości podlegają przedmioty całkowicie zwolnione od egzekucji na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego (art. 829 k.p.c. i nast.), a więc przedmioty urządzenia domowego, pościel, bielizna i ubranie codzienne niezbędne dłużnikowi i będącym na jego utrzymaniu członkom rodziny, zapasy żywności itd. Także roszczenia obligacyjne o wydanie mienia zwolnionego od egzekucji nie zamieniają się wskutek ogłoszenia upadłości na wierzytelność pieniężną, a tym samym nie wchodzi w skład masy upadłości.

Dla włączenia składników majątkowych do masy upadłości w sytuacji, gdy mienie upadłego znajduje się za granicą państwa, w którym ogłoszono upadłość, decydujące znaczenie ma przyjęta w prawie upadłościowym danego państwa zasada rozciągłości terytorialnej skutków ogłoszenia upadłości. W nauce prawa wysunięto w tym przedmiocie dwie konkurujące ze sobą zasady, a mianowicie zasadę uniwersalności i zasadę terytorialności upadłości. Przyjęcie w prawie upadłościowym zasady terytorialnej oznacza, że skutki prawne ogłoszenia upadłości rozciągają się jedynie na obszar państwa, w którym upadłość się toczy, postępowanie upadłościowe obejmuje tylko majątek upadłego położony w kraju. Przeciwnieństwem tej zasady jest zasada uniwersalności, mocą której cały majątek zagraniczny upadłego objęty zostaje postępowaniem upadłościowym i wchodzi w skład masy upadłości.

Polskie prawo upadłościowe nie unormowało kwestii, czy majątek upadłego, znajdujący się poza granicami Polski, należy do masy upadłości, względnie jak dalece postępowanie upadłościowe rozciąga się także na ten majątek. Wobec braku wyraźnego przepisu w tej materii należy oprzeć się na wykładni doktrynalnej i orzecznictwie. Kwestia, czy cały majątek dłużnika wchodzi do masy upadłości bez względu na to, czy położony jest w kraju,

---

³⁹ S. Gurgul, E. Hnat, S. Karabas: *Prawo upadłościowe. Komentarz*. Koszalin 1991, s. 49–50.

w którym ogłoszona została upadłość, i w związku z tym kwestia, czy upadły może zachować zdolność prawną co do majątku znajdującego się za granicą, była przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku (29 lipca 1959 r., Cz. 179/59). Sąd Wojewódzki stanął na stanowisku zasady uniwersalności upadłości, stwierdzając: „Utrata zdolności do działań prawnych i związana z nią utrata zdolności procesowej odnosi się także do majątku dłużnika upadłego położonego za granicą.”⁴⁰

Rozstrzygnięcie to spotkało się z krytyką w literaturze. Powołując się na uzasadnienie projektu prawa upadłościowego, opracowane przez Komisję Kodyfikacyjną RP — w którym stwierdzono, że „projekt jakkolwiek nie przyjął wyraźnego w tej mierze przepisu, wychodzi ze stanowiska, że nie można stosować zasady uniwersalności; jeżeli więc upadłość ogłoszona za granicą, dłużnik może majątkiem swoim, znajdującym się w Polsce, swobodnie rozporządzać, a wierzyciele mogą do tego majątku kierować egzekucję, z drugiej zaś strony upadłość ogłoszona w Polsce nie obejmuje majątku zagranicznego” — uznano, iż w Polsce nie obowiązuje zasada uniwersalności. Upadłością można więc jedynie objąć majątek znajdujący się na obszarze państwa, w którym upadłość została ogłoszona i toczy się postępowanie. Skutki ogłoszenia upadłości jako skutki szczególnego rodzaju postępowania egzekucyjnego ograniczają się do tego państwa, którego organy prowadzą to postępowanie⁴¹.

Polskie prawo upadłościowe, wyznaczając składniki masy upadłości pod względem temporalnym, przyjęło zasadę rozciągłości czasowej, włączając do masy upadłości nie tylko majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości, lecz także cały majątek nabyty w toku postępowania upadłościowego (art. 20 § 1 pr. upadł.). Nabyty osobistym zarobkiem upadłego w trakcie postępowania upadłościowego majątek może podlegać wyłączeniu z masy upadłości, ale tylko w granicach niezbędnych potrzeb upadłego i osób będących na jego utrzymaniu (art. 20 § 2 pr. upadł.). Jeżeli upadły za uzyskane osobistym zarobkiem wynagrodzenie nabeździe przedmioty, które nie są niezbędne do zaspokojenia potrzeb jego i osób pozostających na jego utrzymaniu, to przedmioty takie wchodzi do masy upadłości, choćby wynagrodzenie, za które je nabyto, musiało być uznane za mieszczące się w granicach niezbędnych potrzeb upadłego lub osób przez niego utrzymywanych.

Do majątku nie objętego postępowaniem upadłościowym i pozostałego do wolnego rozporządzenia dłużnika należą także:

---

⁴⁰ Por. postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku z 29 lipca 1959 r. (Cz. 179/59). OSPiKA 1968, nr 8, poz. 78.

⁴¹ Por. W. Siedlecki: *Glosa do postanowienia Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku z 29 lipca 1959 r. (Cz. 179/59)*. OSPiKA 1968, nr 8, s. 169—172; O. Buber: *Polskie prawo...*, s. 38—39.

- spadki przypadające upadłemu, a nie przyjęte przez syndyka,
- roszczenia będące przedmiotem procesów, co do których syndyk oświadczył, że nie weźmie w nich udziału,
- wątpliwe co do istnienia lub możliwości realizacji wierzytelności i prawa, które zgromadzenie wierzycieli wyłączy z masy upadłości (art. 23, 60, 121 pr. upadł.).

Wyszczególnione składniki majątkowe nie wchodzi w skład masy upadłościowej z wszelkimi stąd wynikającymi konsekwencjami prawnymi.

Wyłączenia z masy upadłości

Masę upadłości według art. 20 pr. upadł. stanowi tylko majątek upadłego, a więc rzeczy nie należące do upadłego powinny być wyłączone z masy upadłości i wydane osobie mającej do nich prawo (art. 28 § 1 pr. upadł.). Warunkiem wyłączenia pewnego przedmiotu majątkowego z masy upadłości jest więc okoliczność, że nie należy on do upadłego. Jako drugą przesłankę wyłączenia ustawa wymienia istnienie prawa pewnej osoby trzeciej do przedmiotu ulegającego wyłączeniu. Prawo upadłościowe nie określa ani rodzaju rzeczy, ani też na czym ma polegać wyłączenie jej z majątku, ani też jakie prawo uzasadnia żądanie wyłączenia, pozostawiając te kwestie ogólnym przepisom prawa cywilnego materialnego. Przez pojęcie „rzeczy podlegające wyłączeniu”, o których mowa w art. 28 pr. upadł., należy rozumieć wszelkie rzeczy indywidualne oznaczone, np. pewne oznaczone przedmioty majątkowe, a także wszelkie prawa, byleby przedmiot wyłączenia był indywidualnie oznaczony i nadawał się do wydzielenia z masy. Wyłączeniu może podlegać także wierzytelność zarówno sporna, jak i bezsporna, a nie tylko już zasądzona kwota pieniężna⁴².

Sięgając do ogólnych zasad prawa cywilnego, przy określaniu prawa osoby trzeciej, uzasadniającego wyłączenie pewnego przedmiotu z masy upadłości, należy przyjąć regułę, że charakter roszczenia o wyłączenie może uzyskać każde roszczenie przeciw upadłemu, którego przedmiot niezgodnie z przepisami ustawy wciągnięto do masy upadłości i które wskutek tego zostało naruszone. Najczęściej wyłączeniu na żądanie osoby trzeciej z masy upadłości będą podlegać rzeczy stanowiące jej własność. Podstawą wyłączenia jest w tym wypadku przysługujące komuś prawo własności na rzeczach wciągniętych niewłaściwie do masy upadłości. Także współwłasność może być podstawą roszczenia o wyłączenie, bowiem udziały we współwłasności, które nie należą do upadłego, nie wchodzi do masy upadłości. Ustawa nie wymaga, aby przedmiot wyłączenia należał do wyłączającego, tym samym dopuszcza, aby

⁴² Por. postanowienie SN z 17 marca 1967 r. (I CZ 146/66). OSNCP 1967, poz. 203.

roszczenie o wyłączenie opierało się nie tylko na tytule rzeczowym, lecz także na obligacyjnym. Stosunek zobowiązaniowy może jednak uzasadniać roszczenie o wyłączenie tylko wtedy, gdy obowiązek upadłego dotyczy oddania rzeczy nie należącej do upadłego, względnie do masy, a nie wydania lub dostarczenia rzeczy należącej jeszcze do masy. Nie są zatem roszczeniami o wyłączenie np. roszczenie o wydanie przedmiotu sprzedaży, chociażby kupujący uścił całą cenę kupna, roszczenie o zwrot pożyczki, roszczenie o wydanie niesłusznego wzbogacenia itp. Będzie natomiast przedmiotem roszczenia wyłączenia rzecz sprzedana przez upadłego, jeżeli została już odebrana przez kupującego przed ogłoszeniem upadłości i zostawiona na składzie upadłego sprzedawcy⁴³.

Osoba trzecia jest uprawniona do wystąpienia z roszczeniem o wyłączenie także wtedy, gdy upadły nabył dla niej rzecz na podstawie umowy zlecenia, działając przy tym w imieniu własnym, co spowodowało, że sam stał się właścicielem rzeczy. W szczególności dotyczy to uprawnień komitenta w przypadku upadłości komisanta (art. 765 i art. 766 k.c.). W razie zbycia przez syndyka lub upadłego rzeczy nie należącej do masy, osobie trzeciej mającej prawo do rzeczy przysługuje roszczenie zastępcze, polegające na prawie żądania wydania z masy świadczenia wzajemnego (otrzymanego w zamian za tę rzecz). Świadczenie to będzie wydane mającemu prawo do rzeczy, o ile będzie się dało wyłączyć, tzn. znajduje się w masie upadłości oddzielnie od innego majątku. Jeżeli syndyk zbył rzecz, chociaż wiedział, że nie należy do masy, poszkodowanemu przysługuje dodatkowe roszczenie o odszkodowanie (art. 28 § 3 pr. upadł.)⁴⁴.

W sytuacji, gdy upadły lub syndyk zbyli rzecz nie należąca do masy i nie uzyskali jeszcze świadczenia wzajemnego, wówczas osoba trzecia mająca prawo do rzeczy może żądać przelania na nią tego prawa do świadczenia wzajemnego (art. 28 § 4 pr. upadł.). Osoba trzecia otrzymująca rzecz lub świadczenie na podstawie roszczenia o wyłączenie obowiązana jest do dokonania równoczesnego pokrycia wydatków poniesionych przez upadłego albo przez masę upadłości na utrzymanie rzeczy lub na uzyskanie świadczenia wzajemnego (art. 29 pr. upadł.). Oprócz roszczeń o zwrot wydatków określonych w art. 29 pr. upadł., syndyk może podnieść przeciwko uprawnionemu do wyłączenia wszystkie te roszczenia wzajemne i zarzuty, jakie przeciw niemu służyły upadłemu dłużnikowi i bez znaczenia pozostaje fakt, czy zarzuty te powstały przed, czy po ogłoszeniu upadłości.

Przepis art. 30 pr. upadł. daje możliwość małżonkowi upadłego wystąpienia z roszczeniem o wyłączenie z masy upadłości rzeczy zaliczonych do masy, które znajdowały się we „wspólnym ich władaniu” i na podstawie art. 21

⁴³ S. Gurgul, E. Hnat, S. Karabas: *Prawo upadłościowe...*, s. 54.

⁴⁴ Tamże, s. 55.

- pr. upadł. weszły do masy upadłości. Małżonek upadłego może żądać wyłączenia rzeczy zaliczonych do masy upadłości, jeżeli stanowią one jego majątek odrębny. Przy wspólności majątkowej małżonek upadłego może żądać wyłączenia przedmiotów stanowiących jego majątek odrębny, który stanowią:
- przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił,
  - przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej,
  - przedmioty majątkowe nabyte ze środków uzyskanych w zamian za przedmioty wymienione w dwóch punktach poprzednich,
  - przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków,
  - przedmioty majątkowe służące do wykonywania zawodu, jeżeli zostały nabyte ze środków należących do odrębnego majątku małżonka wykonującego ten zawód; nie dotyczy to jednak przedmiotów służących do prowadzenia gospodarstwa rolnego lub przedsiębiorstwa,
  - prawa niezbywalne,
  - przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków na przyszłość,
  - wierzytelności o wynagrodzenie za pracę lub za inne usługi świadczone osobiście przez jednego z małżonków,
  - przedmioty majątkowe uzyskane za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków,
  - prawa autorskie twórcy, prawa twórcy wynalazku, wzoru lub projektu racjonalizatorskiego (art. 33 k.r.o.)⁴⁵.

Ponadto prawo upadłościowe przyznaje małżonkowi prawo żądania wyłączenia z masy upadłości rzeczy, które należały do majątku wspólnego małżonków, gdy stosownie do przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego istnieją podstawy do ograniczenia odpowiedzialności z majątku wspólnego. Podstawę do ograniczenia odpowiedzialności z majątku wspólnego daje art. 41 § 3 k.r.o., który stanowi: „Sąd może ograniczyć lub wyłączyć możliwość zaspokojenia z majątku wspólnego, przez wierzyciela, którego dłużnikiem jest tylko jeden z małżonków, jeżeli ze względu na charakter wierzytelności albo stopień przyczynienia się małżonka będącego dłużnikiem do powstania majątku wspólnego — zaspokojenie z majątku byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.”⁴⁶ Gdyby między małżonkami ustanowiona została

⁴⁵ K. Piasecki: *Prawo upadłościowe...*, s. 53—55.

⁴⁶ S. Gurgul, E. Hnat, S. Karabas: *Prawo upadłościowe...*, s. 56.

umowna rozdzielnosc majatkowa, to wspolmalzonek nie ponosi zadnej odpowiedzialnosci za dlugi upadlego malzonka i ma prawo zadc wykluczenia z masy upadlosci wszystkich przedmiotow, ktore wchodily w sklad jego majatku nabytego przed zawarciem umowy malzenskiej, a takze nabytego pozniej (art. 51 k.r.o.)⁴⁷.

Roszczenia o wykluczenie rzeczy z masy upadlosci rozpoznaje sędzia-komisarz po wysluchaniu syndyka (art. 31 § 1 pr. upadł.). Postanowienie uwzgledniajace ządanie wykluczenia rzeczy nie nalezacych do masy upadlosci moze byc zaskarzona w formie zażalenia (art. 31 § 2 pr. upadł.). Prawo wniesienia zażalenia do sądu odwoławczego, którym jest sąd wojewódzki — sąd gospodarczy, przysluguje syndykowi, upadlemu, a takze zainteresowanemu wierzycielowi, który moze miec interes w tym, aby okreslona rzecz nie byla wykluczona z masy upadlosci. Na postanowienie oddalajace ządanie wykluczenia przedmiotu z masy upadlosci nie przysluguje zaden srodek zaskarzenia, co nie stoi na przeszkodzie dochodzeniu roszczen przez strone niezadowolona z takiego rozstrzygnięcia w drodze powództwa przeciwko masie upadlosci reprezentowanej przez syndyka (art. 31 § 3 pr. upadł.).

Zaprezentowane uwagi mialy na celu przedstawienie niektorych kontrowersyjnych problemow, jakie wylianiaja sie na gruncie przepisow o postepowaniu układowym i upadlosciowym. Nie wyczerpuja one jednak calosci tematu, sluzą jedynie ich zasygnalizowaniu i stanowią próbe ich rozwiązania.

---

⁴⁷ K. Piasecki: *Prawo upadlosciowe...*, s. 55.

Arkadiusz Świderek

DAS EINLEITEN DES KONKURSVERFAHREN UND SEINE FOLGEN

Zusammenfassung

In diesen Artikel wurde die Problematik des Einleiten des Konkursverfahrens und seine Folgen dargestellt. Der erste Teil wurde der Schilderung der rechtlichen Situation des Steinkohlenbergbaus gewidmet. Heutzutage wurden gegen alle Steinkohlengesellschaften Systemverfahren eröffnet, die ihre Zahlungsunfähigkeit verhindern und das Entschuldungsproblem des Bergbaus lösen sollen.

Im zweiten Teil wurde das Einleiten des Konkursverfahrens besprochen, und es wurde darauf hingewiesen, daß wenn von einer Steinkohlengesellschaft keine Verträge abgeschlossen werden, wird man dazu verpflichtet sein den Konkurs anzumelden, der diese Personen belasten wird, die diese Gesellschaften representieren.

Der dritte Teil betrifft das Problem des Funktionierens der Organe der Gesellschaften mit beschränkter Haftung und der Aktiengesellschaften, nachdem ihr Konkurs angemeldet wurde. Der Verfasser ist der Meinung, daß nach der Konkursanmeldung weiterhin die Organe der juristischen Personen funktionieren und der Konkursmassenverwalter ist zur Abberufung dieser Personen nicht berechtigt. Der Konkursmassenverwalter kann auch das Arbeitsverhältnis mit den Personen, die die Funktion der Mitglieder der Gesellschaftsverwaltung des Handelsrecht ausüben, nicht auflösen, wenn die Mitglieder der Verwaltung ein Rechtsverhältnis mit der Gesellschaft verbindet, das auf der Grundlage der Auftragsabmachung, der Berufung und des Auswahlaktes beruht. Der Konkursmassenverwalter kann dagegen mit einem Mitglied der Verwaltung den Arbeitsvertrag auflösen, auf Grund des Artikels 45 des Konkursrechtes, was in Konsequenz dazu führt, daß der genannten Person die Funktion des Verwaltungmitgliedes entzogen wird.

Der vierte Teil umfaßt die Folgen der Konkursanmeldung, die das verfallene Vermögen betreffen, und vor allem welche Bestandteile des verfallenen Vermögens zu der Konkursmasse gehören und welche können aus ihr ausgeschlossen werden. Nach der Ansicht des Verfassers gehören zu der Konkursmasse nur die Positionen seines Vermögens, d.h. alle Gegenstände, die das Eigentum des Zahlungsunfähigen bilden und alle privaten und öffentlichen Vermögensrechte, die ihm zustehen, darunter auch das Recht auf die Firma als ein Gut, das dem Vertrieb untersteht.

Arkadiusz Świderek

INSTITUTING PROCEEDINGS IN BANKRUPTCY AND ITS RESULTS

Summary

In the article the problems connected with instituting proceedings in bankruptcy and its results have been discussed. The first part is devoted to sketching out the legal situation of coal mining. At the moment the contractual proceedings are under way in relation to all mining companies, which is meant to prevent their bankruptcy, and to settle their debts. In the second part the instituting of the proceedings in bankruptcy is discussed, in particular it has been shown

that if the mining companies do not accept the contracts, it will make it necessary to announce the bankruptcy, which will be the duty of persons representing those companies.

The third part deals with the problem of the functioning of the organs of the limited liability companies, and the joint stock companies after the announcement of their bankruptcy is issued. The Author's point of view is that after the bankruptcy is announced the organs of legal persons continue functioning and the trustee in bankruptcy is not authorised to recall them. Neither can the trustee dissolve the employment relation with the persons who are members of the executive boards of commercial law companies, when a member of the executive board is connected with the company on the basis of a commission contract, nomination, or election. It is, however, possible for the trustee to dissolve the employment relation on the basis of Clause 45 of the bankruptcy law, which lead to stripping that person of the function in the executive board.

The fourth part deals with the effects of the liquidation, concerning the liquidated property, and in particular, what elements of the liquidated property become a part of the estate in bankruptcy, and what can be excluded from it. According to the Author, the estate in bankruptcy comprises only the active elements of the „estate”, i.e. all objects, belonging to the bankrupt, and all property laws, private or public, including the right to the company itself, as they are all subject to alienation.